

Uluslararası Bankacılıktan Global Bankacılığa

Yabancı Bankalara, Konsolide Bilançolar Çerçevesinden Farklı Bir Bakış

Ayla ŞENEL*

Giriş

Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı bankaların, akademisyen ve bankacıların yeteri kadar ilgisini çekmediği bir gerçektir. Bunda, söz konusu bankaların, aracılık anlamındaki bankacılık faaliyetlerinin kısıtlı ve sektör içindeki paylarının düşük olmasının etken olduğu söylenebilir. Konuyla ilgili yapılan çalışmalar, ya eski tarihli (Akgüç 1992, Tuncay 1985) ya da genel olarak bu bankaların Türkiye’ye geliş nedenlerini irdeleyen (Aysan ve Ceyhan 2006, Ekren 1996, Erdönmez 2004) kısıtlı sayıda çalışmadan ibaret olmuştur. Yabancı bankaların sektördeki durumunu inceleyen en kapsamlı çalışma ise, bilanço büyüklükleri üzerinden rakamsal karşılaştırmalar şeklindeki içeriğine rağmen, üç BDDK uzmanı tarafından gerçekleştirilmiştir (Yayla ve diğ. 2005).

Yabancı bankalara olan bu ilgisizlik resmi yayın ve istatistikler için de geçerlidir. Türkiye Bankalar Birliği’nin yayın ve istatistikleri dışında kalan yayın ve istatistiklerde yabancı bankaların verileri ayrı bir grup olarak incelenmemekte, yabancı bankalar, genel olarak mevduat bankaları ya da kalkınma ve yatırım

* Dr.

Tablo . 1 Uluslararası ve Global/Yerel Bankaların Varlıklarını Finanse Etme Biçimleri

Faaliyet	Bankanın Kurulmuş Bulunduğu Ülke Yerleşikleri		Sınırötesi	Yabancı Ülke Yerleşikleri			
				Şube/İştirak ---->	Kredi---->	Kredi Kullanan	
1	Uluslararası Bankacılık		Bankanın Genel Müdürlüğü	Mevduat---->	Şube/İştirak ---->	Kredi---->	Kredi Kullanan
2	Uluslararası Bankacılık	Fon Sağlayan-->	Mevduat/Kredi-->	Kredi ----->	Şube/İştirak ---->	Kredi---->	Kredi Kullanan
				<----Mevduat			
3	Global Bankacılık		Bankanın Genel Müdürlüğü	Kredi ----->			Kredi Kullanan
					Şube/İştirak <----	Mevduat<----	<----Fon Sağlayan
4	Global Bankacılık	Fon Sağlayan-----			Şube/İştirak ---->	Kredi---->	Kredi Kullanan
		Fon Sağlayan-----		Mevduat---->	Şube/İştirak ---->	Kredi---->	Kredi Kullanan
				Kredi ----->	Şube/İştirak ---->	Kredi---->	Kredi Kullanan

Kaynak:McCauley ve diğ. 2002

başlıkları altında yerli bankalarla birlikte değerlendirilmektedir. Bu durum, uluslararası tablo ve istatistikler için üretilen verilerin çoğunda, Ödemeler Dengesi (BOP) Yaklaşımının¹ benimsenmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Sermayesinin tamamı ya da yarısından fazlası yabancı olan mevduat bankalarının sayısının yerlilerin sayısını aştığı, bunların şube sayılarının 200'lerden 1700'lere, aktiflerinin ise, sektörün %15'ine yükseldiği 2005-2007 dönemi gelişmelerinin, Türk mali piyasaları açısından öneminin daha iyi anlaşılacağını ve bu bankalarla ilgili çalışmaların artacağını ümit etmekteyiz.

I- Uluslararası Bankacılık ve Global/Yerel Bankacılık²

Dünyada 1980'lere kadar olan dönem daha çok uluslararası bankacılıkla karakterize olurken, global/yerel bankacılık, 1980'ler sonrasının belirgin olgusudur. 1970'lerde dış kredilerini petrol zengini ülkelere gelen Eurodolar mevduatlarla fonlayan bankaların, 1980 lerdeki dış borç krizleri sonrasında artık özellikle gelişmekte olan ülkelere bu şekilde kaynak sağlamaktan kaçındığı, krediler yanında menkul kıymet alımı şeklindeki dış plasmanlarını, sayıları hızla artan iştirakleri yoluyla, bunların faaliyette bulunduğu ülke piyasasından fonlamaya ağırlık verdiği görülmektedir. Uluslararası bankacılık döneminin tipik birimi olan yurtdışı şubelerin yanında, kendisi de şubeler açma ve böylece yerel fonlara ulaşma esnekliğine sahip yurtdışı iştirakler hızla artmıştır.

Uluslararası bankacılık ile global bankacılığı birbirinden ayırmakta kullanılan temel kriter yabancı varlıkların finanse ediliş biçimi olmaktadır. Teorik olarak, uluslararası bankacılık yapan bir banka için fon kaynağı öncelikle, kurulmuş bulunduğu ülkenin yurtiçi tasarruflarıdır. Global/yerel bankacılıkta ise, kaynaklar da plasmanlar da yurtdışıdadır. Başka bir deyişle, uluslararası bankacılık sınırötesi bankacılıkta yoğunlaşırken, global/yerel bankacılık, dış piyasalarda açılan şube ve iştirakler aracılığıyla, o piyasaların yerel bankaları gibi davranmak

1 Ödemeler Dengesi (BOP) yaklaşımı, IMF'nin, esas olarak Ödemeler Dengesi Tablolarının hazırlanmasında benimsediği yaklaşımdır. Bu yaklaşımda, bir hükümetin idare ettiği, sınırları belirli bir coğrafi bölgede 1 yıldan uzun bir süre ikamet eden her kişi ve kurum, bu ülkede yerleşik olarak kabul edilmekte, sınırlar dışında kalan yerleşik olmayanlar ise, dış dünya olarak kabul edilmektedir. Ödemeler Dengesi açısından rasyonel olan bu yaklaşım, gerek diğer uluslararası istatistiklerde gerek yurtiçi istatistiklerde bankacılık sektörü ya da özel sektörün verilerinin yerli/yabancı ayrımı yapılmaksızın bir bütün olarak değerlendirilmesi şeklinde "pratik" bir uygulamaya yola açıldığında, iktisadi yaşamda, yerli sermaye-yabancı sermaye ve buna ilişkin menfaat farklılaşmalarının gözlenmesi ve denetlenmesi gereğinin üzerini örtmektedir.

2 Global bankacılık, "çokuluslu bankacılık" olarak ta tanımlanmaktadır.(Yayla ve Dig. 2005) Yabancı sermayeli bankaların, faaliyette bulunduğu ülkelerde, ağırlıklı olarak yerel bankacılık faaliyetleri yapmaları ve bu anlamda yerel özellikler taşımaları, diğer taraftan uluslararası global bankaların uzantısı olmaları nedeniyle, metin içinde bu bankalar için global/yerel banka deyimi kullanılmaktadır.

anlamına gelmektedir. Uluslararası bir bankanın faaliyet gösterdiği yabancı ülkeler piyasalarından şube ve iştirakleri vasıtasıyla topladığı yabancı kaynakların, konsolide edilmiş yabancı kaynaklarına (yerel+sınırötesi kaynaklar) oranının 1'e eşit olması o bankanın tüm kaynaklarını yurtdışından sağladığı anlamına gelir ve saf global/yerel bankacılığa işaret eder. Söz konusu oranın 0'a eşit olması ise, tüm kaynaklarının kendi ülkesinden sağlandığı anlamına gelir ve saf uluslararası bankacılığa işaret eder. Doğal olarak, uluslararası faaliyet gösteren bankaları, saf uluslararası banka ya da saf global/yerel banka diye ayırmak zordur. Uluslararası bankaların bankacılık faaliyetleri, her iki tür bankacılığı da kapsamaktadır (McCauley ve diğ. 2002).

Uluslararası sermaye hareketlerinin hızlanması ve global/yerel bankacılığa belirgin biçimde yönelimle birlikte önemi artan, ülke riskininin derecelendirilmesi gereği, uluslararası yatırımcıların bu konudaki tereddüt ve sorunlarının giderilebilmesi amacıyla, bir dizi yeni kurumsal, istatistikî, muhasebe, gözetim ve denetim kural ve uygulamalarını da gündeme getirmiştir. Uluslararası mali otoritelerce, gelişmiş ve özellikle de riskin daha büyük olduğu gelişmekte olan ülkelerde, bazen gönüllülük esasına dayalı, bazen de yaptırımlar yoluyla uygulamaya sokulan yeknesak muhasebe ve raporlama kuralları, konsolidasyon prensibi, Basel gözetim ve denetim standartları ve risk derecelendirme uygulamaları bu kapsamda uygulamalar olarak karşımıza çıkmaktadır.

II- Uluslararası Bankacılıktan Global/Yerel Bankacılığa Yönelişin Nedenleri

Global/yerel bankacılığa yönelişin en önemli nedeni, mali liberalizasyondur. Mali liberalizasyonla birlikte ülkelere yabancı sermaye girişi önündeki kısıtlamaların kalkması ve özelleştirmeler, uluslararası bankaların diğer ülkelerdeki şube ve iştirak açma faaliyetlerini kolaylaştırmıştır.

Bankacılık sektörü ve mali piyasaları GSMH'lerine kıyasla küçük, mali derinliği olmayan, gelişmiş finansal teknikleri kullanabilme açısından teknolojik alt yapısı ve insan kaynağı yetersiz olan gelişmekte olan ülkelerde, yabancı sermayeye sağlanan kolaylıklar sayesinde, ana ortak uluslararası bankaların mali gücünü arkalarına alan yabancı şube ve iştirakler, ana ortağın boyutlarına kıyasla küçük miktarda fonlarla piyasaları yönlendirebilme, döviz kurunu kontrol edebilme ve kolay kar elde edebilme olanaklarına kavuşmuştur.

Diğer bir faktör, gelişmekte olan ülkelerde ortaya çıkan mali krizlerdir. Bu ortamda zayıflayan bankalar ve diğer mali şirketler, yerel şube ağlarından da yararlanılmak üzere, büyük uluslararası bankalarca ucuza ele geçirilebilir olmuştur.

1980'lerde gelişmekte olan ülkelerin dış borçlarının ertelenmesinin ürünü olarak ortaya çıkan "Brady Bond"lar yanında, uluslararası piyasalarda ülkelerin devlet ve özel sektör borçlanma tahvilleri ticaretinin yarattığı yatırımcı talebi, sınırötesi banka kredilerini ikinci plana itmiştir.

Yine 1980'lerin borç ödeme krizleri, kreditor bankaları zarar etme korkusuyla, gelişmekte olan ülkelere doğrudan kredi vermekten caydırmış, global bankacılığa yönelimi daha rasyonel hale getirmiştir.

Varlıklarını şube ve iştirakleri yoluyla, yabancı ülkelere sağladığı mevduat ve kredilerle fonlayan global/yerel bankalar, tüketici kredileri (müşteri bankacılığı) ve menkul kıymet işlemlerine yönelmişlerdir. Müşteri bankacılığı mevduat sahiplerini kredi kartı ya da ipotek kredisi müşterisine dönüştürmeyi ya da tersini hedeflemektedir. Bu da dış piyasalardaki aktif ve pasifin dengeli büyümesini sağlamaktadır. Benzer şekilde menkul kıymet ticareti de dengeli bir bilanço sağlamaktadır (McCauley ve diğ.2002).

Diğer bir faktör, artan global rekabet ve düşen kar marjlarının etkisiyle hızlanan sınırötesi banka ve şirket birleşme ve devirleri olmuş, bankalar birleştikleri bankaların ülkelerindeki yerel şube ağlarını ve müşterilerini devralmışlardır.

2006 sonundan itibaren yürürlüğe giren Basel II'nin mali olarak güçlü ve içsel risk derecelendirmelerini yapabilen bankaları teşvik eden sermaye yeterliliği anlayışı, ülke riski yüksek gelişmekte olan ülkelere, global ölçekli uluslararası bankaları, küçük ve orta büyüklükteki yerel bankalara karşı avantajlı konuma getirmiş ve uluslararası bankaların bu ülkelerdeki yerel bankacılık faaliyetlerini teşvik eden diğer bir unsur olarak ortaya çıkmıştır.

III- Global/Yerel Bankalar Yerli Bankalardan Farklı Değerlendirilmelidir

Bir ülkede üretilen mali istatistiklerin, ülkedeki yabancı bankaları, dış dünyaya karşı diğer yerel bankalar gibi, yerel piyasanın bir aktörü olarak ele almaları (BOP yaklaşımı), bu bankaların işlemlerinin ayırıcı özelliklerinin gözardı edilmesine neden olmaktadır. Sektörün varlık ve yükümlülüklerinin yurtiçi/yurtdışı ayrımı yapılırken, ülke sınırları esas alınmakta, dolayısıyla, sınırlar içindeki tüm bankalar için ülke riski kavramının aynı anlama geldiği kabul edilmiştir. Oysa uluslararası konsolidasyon prensipleri açısından bakıldığında, ülke riski, iç/dış borç kavramlarını ve bankacılık sektörüne ilişkin büyüklükler önemli ölçüde değişmektedir.

Şöyle ki,

1- Bankacılık sektörü varlıklarını yerli-yabancı ayrımı yapmadan bir bütün olarak ele almanın ilk yanıltıcı sonucu, ülkedeki özel ya da kamu sektörünün dış borçlarının hesaplanmasında ortaya çıkmaktadır. Ülkede özel, kamu ve bankacılık sektörünün yurtiçinden kullandığı krediler hesaplanırken, yabancı bankaların kullandığı krediler yerel bankaların verdiği yurtiçi kredilerle toplanmaktadır. Sektörlerin bankalara dış borçları ise, sadece yurtdışındaki bankalardan sağlanan kredilerle ilgili bir olgu olarak ele alınıp irdelenmektedir.

Buna karşılık, uluslararası konsolidasyon uygulamaları çerçevesinde, uluslararası bankalar açısından konsolide dış alacak hesaplanırken, bu bankaların dünya ölçeğindeki tüm yurtdışı şube ve iştiraklerin bilançolarındaki yurtiçi varlıklar toplanmakta ve ana ortağın bilançosunda dış alacak olarak gösterilmektedir.

Bu durumda, herhangi bir ülkede, dış borç ödeyememe sorunu ortaya çıktığında, ülkeye kredi vermiş olan uluslararası bankanın bu ülkeden talep edeceği tutar, ülkeye doğrudan verdiği sınırötesi kredilere ek olarak, söz konusu bankanın bu ülkedeki şube ve iştiraklerinin yurtiçi varlıklarını da kapsayan tutardır. Dolayısıyla, bir ülkede faaliyette bulunan yabancı bir bankanın o ülke yerleşiklerine açtığı krediler ve yaptığı diğer plasmanlar, aynı ülkede yerel bankalarca yurtiçine yapılmış plasmanlardan farklı bir özelliğe sahiptir. Plasmanların yerel kaynaklarla finanse edilmiş olması, bunların, yerel bankaların yerel olarak fonlanmış yurtiçi plasmanları ile aynı kategoriye konabileceği anlamına gelmemektedir. Bu plasmanların, sonuçta yurtdışındaki ana ortağın alacağı, şube ya da iştirakin faaliyette bulunduğu ülkenin de borcu olduğu, ana ortağın, bu plasmanlara ve çoğunlukla da şube ve iştirakin bizzat kendisine, ülke riski çerçevesinde yaptığı portföy yatırımları olarak bakacağı, plasman politikalarının genel çerçevesinin ana ortak tarafından belirlendiğinin gözlerden uzak tutulmaması gerekmektedir.

2- 1'inci maddede bahsedilen konu ile bağlantılı diğer bir husus, bir ülkenin bankacılık sektörünün yurtdışı varlıklarının içinde yer alması nedeniyle, yabancı bankaların yurtdışı varlıklarının, ülke bankacılık sektörünün yurtdışı varlığı gibi görünmesidir. Oysa, bu varlıklar da nihai tahlilde, şube ya da iştirakiyle olan grup içi alacak-borç netleştirilmesinden arta kalan tutar olarak yurtdışındaki ana ortağın konsolide bilançosundaki dış alacaklara eklenmektedir.

3- Bankacılık sektörünün yurtiçi yükümlülüklerine dahil edilmiş olması nedeniyle, yabancı bankaların yurtiçi yükümlülükleri sektörün yurtiçi yükümlülüğü

gibi görünmektedir. Oysa bu yükümlülükler, yine ana ortak nezdinde konsolide edilme kuralı nedeniyle, nihai tahlilde ana ortağın, şube ya da iştirakinin faaliyette bulunduğu ülkeye karşı yükümlülüğüdür. Konuya tersinden bakıldığında söz konusu yükümlülükler nihai tahlilde bu ülkenin, ana ortak uluslararası bankadan alacağı durumundadır. Burada vurgulanması gereken husus, yurtiçi mevduatlara devletçe verilen garantiler nedeniyle, yurtdışındaki ana ortağın bu ülkeye karşı yükümlülüklerinin (ülkenin alacaklarının) mevduatlar kadar bir bölümünün, o ülkenin devletince garanti altına alınmış olmasıdır.

4- Bankacılık sektörünün dış yükümlülüklerine dahil edilen, yabancı bankalara ait dış yükümlülüklerin de, konsolidasyon nedeniyle, gerçekte, ana ortağın bilançosuna borç olarak girmesi söz konusudur. Ana ortak, iştirak ya da şubesini konsolide ederken grup içi alacak-borç netleştirmesi yapacak ve sonrasında, geri kalan miktarı bilançosuna dış dünyaya borcu olarak kaydedecektir.

Özetle söylemek gerekirse, yabancı bankalara ait yurtiçi varlıkların tamamı, ülkenin mali varlığı olmaktan çıkmış ve yurtdışı yükümlülüğe dönüşmüş, yabancıların yurtiçi yükümlülüklerinin en önemli bölümü olan mevduata ise devletçe güvence sağlanmış olmaktadır. Dolayısıyla global/yerel bankacılık yoluyla, yabancı bankalar güvenceli yurtiçi mevduat toplama avantajına kavuşurken, bu mevduatlar, ülke yerleşiklerine yapılan plasmanlar yoluyla, ülkenin yurtdışı yükümlülüğü haline gelmekte, yani bu ülke, kendi parasının kendi dış borcu haline dönüşmesi mekanizmasını güvenceye almış olmaktadır.

Bir mali kriz ve dolayısıyla bankalardan hızlı mevduat çekilmesi olayı yaşandığında, ödeme yükümlülüğünü yerine getiremeyen ya da getirmek istemeyen bir yabancı bankanın yerine devlet, mudiye ödeme yapabilecek, buna karşılık, yabancı bankalardan aldıkları kredileri geri ödeyemeyen yurtiçi yerleşikler, ülke riski gerçekleştiği için ve nihai olarak ana ortağa karşı borçlu olmaları nedeniyle, temerrüde düşmenin ya da yabancı bankalarca kredilerin daraltılmasının olumsuz sonuçlarını yaşamak zorunda kalabileceklerdir.

IV- BIS Konsolide Bankacılık İstatistikleri

Aşağıda kısaca ele alınacak Bank of International Settlements (BIS)'in İlk Borçlu Ülkeye Göre (Immediate Borrower Basis) Konsolide Bankacılık İstatistikleri, uluslararası faaliyet gösteren bankaların, diğer ülkelerdeki şube ve iştirakleriyle konsolide edilmiş sınırötesi ve yerel alacaklarının raporlanmasından yola çıkarak, ülke bazında borç rakamlarına ulaşmayı ve bunları düzenli olarak izlemeyi amaçlayan istatistiklerdir.

Bu istatistikler çerçevesinde BIS tarafından kullanılan kavramlar kısaca;

Sınırötesi Alacaklar: Bankaların çeşitli ülkelere, o ülkelerde fiziki varlığı bulsun bulunmasın, dışarıdan sağladıkları yerel para ve döviz cinsinden finansmanları,

Yerel Alacaklar: Bankaların çeşitli ülkelerdeki şube ve iştirakleri yoluyla o ülkelerdeki tüm sektörler o ülkenin yerel parası cinsinden sağladıkları finansmanları,

Toplam Alacaklar: Sınırötesi Alacaklar ile Yerel Alacaklar toplamını

Yerel Borçlar: Bankaların yurtdışı şube ve iştiraklerinin, buldukları ülkelerdeki yerleşiklerden topladıkları yerel para cinsinden her türlü kaynağı

ifade etmektedir.

İstatistikler kapsamında alacaklar, uluslararası bankaların, bankalar, kamu sektörü ve özel sektör başta olmak üzere bir ülkedeki yerleşiklere verdikleri yerel para ve döviz cinsinden krediler, menkul kıymet plasmanları, nakit ve banka hesapları, iştiraklerine yaptıkları plasmanlar ve diğer plasmanlarını kapsamaktadır.

Bir ülkede faaliyet gösteren yabancı bankaların bu ülkeden alacak ve borçlarının gelişimi, global/yerel bankacılığın ulaştığı aşamayı göstermesi açısından önemlidir. Ancak, BIS verilerinin sadece ülke parası cinsinden yerel borçları içermesi, döviz cinsinden borçların veriler içinde yer almaması, ülkedeki yabancı bankaların ülkedeki yerleşiklerden döviz cinsinden alacaklarının ise, "sınırötesi alacaklar" içinde ayrıştırılmadan gösterilmesi, dolarizasyonun yüksek olduğu ülkeler açısından tabloyu tam olarak yansıtamamaktadır.

Söz konusu istatistiklerde 1999 yılına kadar, sadece BIS'e üye olan gelişmiş ülkelerin sınır ötesi alacakları ile yerel düzeyde borç/alacakları yer alırken yani, bu ülkelerin birbirleriyle olan alacak borç ilişkisi görünmezken, 1999 yılından itibaren, hem BIS'e üye gelişmekte olan ülkeler de raporlama kapsamına alınmaya başlanmış hem de gelişmiş ülkelerin birbirlerinden sınırötesi alacakları ile yerel borç/alacakları da istatistiklerde yayınlanmaya başlanmıştır. Dolayısıyla BIS istatistiklerinde, gelişmiş ülkeleri kapsayan karşılaştırmaların yapılabilmesi için, 1999 sonrasının başlangıç alınması daha uygun olmaktadır³. Halihazırda

3 Gelişmekte olan ülkelerin geçmişe dönük verileriyle ilgili fikir vermesi amacıyla, tablolarda 1989 rakamları da yer almakla birlikte, gelişmiş ülkelerin 1989 rakamları ve dolayısıyla tüm ülkeler toplamı, gelişmiş ülkelerin birbirlerinden alacaklarını içermediği için olduğundan düşük görünmektedir.

bu istatistikler, Türkiye'nin de içinde bulunduğu 30 gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeden sağlanan verileri kapsamaktadır.

Kuruluş, 2005'ten itibaren konsolide istatistikleri bir adım daha ileriye götürerek, borç ertelemeleri ve yeniden yapılandırmalarda gerçek alacaklıya ulaşmada yol gösterici olmak üzere,(McGuire ve Wooldridge 2005) bankaların, çeşitli ülkelerde faaliyet gösteren bankalar, kamu ve özel sektör firmalarından olan alacaklarının, o banka ya da şirketin ana ortaklarının bulunduğu ülkeden alacaklar şeklinde gösterilebilmesini ve herhangi bir alacak için başka ülke ya da bankalarca verilen garantiler ve teminatlar söz konusu olduğunda, alacağın bu garanti verenlerin bulunduğu ülkelere alacaklar olarak sınıflandırılabilmesini sağlayan, nihai alacaklılara göre oluşturulmuş konsolide istatistikleri de toplamaya başlamış bulunmaktadır.⁴

V- Uluslararası Bankaların Yerel Alacakları

Dünyadaki sermaye hareketleri ağırlıklı olarak gelişmiş ülkeler arasında gerçekleşmektedir. BIS verilerine göre, 2007 yılında 34 trilyon ABD ABD Dolarına ulaşmış olan, banka kaynaklı uluslararası toplam alacaklar içinde gelişmekte olan ülkelere alacaklar ilk kez bu yıl 4.4 trilyon ABD Dolarına yani, toplamın %13'üne çıkmıştır. Bu 4.4 trilyon ABD ABD Dolarının 1.9 trilyon ABD Doları yani, yarıya yakın bölümü, gelişmekte olan ülkelerdeki yerel şube ve iştiraklerin o ülkenin yerleşiklerinden, yerel para cinsinden alacaklarından oluşmaktadır. Toplam 10.9 trilyon ABD Dolarına ulaşmış olan toplam yerel alacakların, 8.7 trilyon ABD Dolarlık bölümü ise, gelişmiş ülkelere bulunan şube ve iştiraklerin, buldukları ülkelere alacaklarıdır (Tablo.2).

1999-2007 arası dönem ve özellikle de 2005-2007 arası, globalleşmenin yoğun yaşandığı ve bankaların uluslararası alacaklarının hızla arttığı bir dönem olmuştur.

Gelişmiş ülkelere toplam alacaklar 1999-2007 arasında, 2.5 kat artarken, yerel para cinsinden yerel alacaklar 3 kat artmış durumdadır. Buna karşılık gelişmekte olan ülkelere toplam alacaklar 2.7 kat, yerel alacaklar ise, 5.3 kat artmıştır. Gelişmekte olan ülkelere yerel alacaklarda 1989-1999 arasında geçen 10 yıllık dönemde gerçekleşmiş 6 katlık artış da dikkate alınırsa, globalleşmenin /yerelleşmenin boyutu daha iyi anlaşılacaktır.

4 Türkiye'de ulusal ya da uluslararası boyutta iştirakleri olan bankaların konsolide bilançolar düzenlemesi esastır. Ancak, konsolidasyon, şube şeklinde faaliyet gösteren yabancı bankalar için, bu şubeler yurtdışındaki ana ortak tarafından konsolide edildiği için söz konusu olamamakta, iştirak şeklindeki yabancı bankalar ise, anonim şirket oldukları için sadece mali iştiraklerini kendi bünyelerinde konsolide etmekte, kendileri ise yine yurt dışındaki ana ortak bilançosunda konsolide edilmektedir.

Tablo.2 Uluslararası Bankaların Toplam ve Yerel Alacakları (Milyar ABD Doları)

	1989*		1999		2001		2004		2005		2007	
	Toplam Alacak	Yerel Alacak	Toplam Alacak	Yerel Alacak	Toplam Alacak	Yerel Alacak	Toplam Alacak	Yerel Alacak	Toplam Alacak	Yerel Alacak	Toplam Alacak	Yerel Alacak
Borçlu Ülkeler	1.150	121	9.814	2.622	11.500	3.311	19.897	6.279	21.498	7.006	33.957	10.911
Tüm Ülkeler	133	44	7.762	2.113	9.144	2.557	16.572	5.205	17.561	5.662	27.234	8.664
Gelişmiş Ülkeler	422	32	793	202	931	229	1.361	280	1.500	287	2.261	341
Offshore Merkezler	590	44	1.182	304	1.353	523	1.361	793	2.379	1.055	4.404	1.905
Gelişmekte.Ol.Ülk.	11	0	40	3	36	1	53	4	78	11	169	50

Kaynak: BIS Konsolide Bankacılık İstatistikleri Raporları

* Gelişmekte olan ülkelerin geçmişe dönük verileriyle ilgili fikir vermesi amacıyla, tablolarda 1989 rakamları da yer almakla birlikte, gelişmiş ülkelerin 1989 rakamları ve dolayısıyla tüm ülkeler toplamı, gelişmiş ülkelerin birbirlerinden alacaklarını içermeyi için olduğundan düşük görünmektedir.

Yerel alacakların toplam alacaklar içindeki payına bakıldığında, (Tablo.3) Gelişmekte olan ülkeler grubundan, 1999'da toplamın %26'sı olan yerel alacakların 2005'te %45'e kadar yükseldiği, 2007'de bir miktar düşerek %43 olarak gerçekleştiği görülmektedir.

Bu düşüşte, dünya mali piyasalarındaki aşırı canlılık ve gelişmiş ülkeler arasındaki sermaye hareketlerinin çok artması önemli bir neden olmakla birlikte, verilerin döviz cinsinden yerel alacakları yansıtmaması, toplam yerel alacakların düşüp düşmediği konusunda kesin bir sonuca varmayı olanaksız kılmaktadır. Bilindiği gibi, gelişmekte olan ülkelerdeki yabancı bankaların, döviz cinsinden işlemleri, çoğu zaman, yerel para cinsinden işlemlerden daha fazladır.

Tablo.3 Uluslararası Bankaların Yerel Alacaklarının Toplam Alacaklar İçindeki Payı

	Yerel / Toplam Alacaklar (%)	Yerel / Toplam Alacaklar (%)	Yerel / Toplam Alacaklar (%)	Yerel / Toplam Alacaklar (%)	Yerel / Toplam Alacaklar (%)	Yerel / Toplam Alacaklar (%)
Borçlu Ülkeler	1989*	1999	2001	2003	2005	2007
Tüm Ülkeler	11	27	29	31	33	32
Gelişmiş Ülkeler	36	27	28	31	32	32
Offshore Merkezler	8	25	25	23	19	15
Gelişmekte Olan Ülkeler	8	26	39	40	44	43
Türkiye	3	6	4	7	14	29

Kaynak: BIS Konsolide Bankacılık İstatistikleri

* Bu yılın verilerine ilişkin açıklama, Tablo.2 için verilen açıklamayla aynıdır.

Aynı dönemlerde gelişmiş ülkelerden yerel alacakların toplam içindeki payı yine ılımlı bir artış göstermiştir. Bu pay, 1999'da %27 iken, 2007 yılında %32 olarak gerçekleşmiştir. İlimli artışın başlıca nedeni, özellikle de gelişmiş Batı Avrupa'da yabancı bankaların sistem içindeki payının düşüklüğü ve dolayısıyla yerel banka alacaklarının, dönem içinde, ortalamanın altında artmış olmasıdır. Aralarında ABD ve Japonya'nın da yer aldığı diğer gelişmiş ülkelerde ise, söz konusu artış ortalamasının oldukça üzerinde gerçekleşerek, yerel alacakları artıran faktör olmuştur.

Gelişmiş ülkelerdeki ılımlı artışa karşılık, gelişmekte olan ülkelerden yerel alacaklardaki yüksek oranlı artış, gelişmekte olan ülkeler mali piyasalarının global mali sistem içine hızla dahil edilmesinin göstergesi olması açısından önemlidir.

Tablodan aktarılabilecek diğer bir olgu, uluslararası ölçekte, globalleşme ve deregülasyonlar sonucu finansal aracılık maliyetlerinin düşmesinin etkisiyle, vergi avantajına sahip offshore merkezleri kullanarak uluslararası bankacılık yapmanın, cazibesini yitirmiş olması ve buraların giderek önemini kaybetmiş olduğudur.

Uluslararası Bankaların Türkiye’den Yerel Alacakları

Uluslararası bankaların Türkiye’den toplam alacakları 1989-1999 arasında, 2.5 kat, yerel alacakları ise 9 kat artmıştır (Tablo.2). 1999-2007 arasında ise, bu artışların, 3.2 kat ve 19 kat gibi oldukça yüksek düzeylerde gerçekleştiği görülmektedir. 1999-2007 dönemindeki hızlı yükseliş ve özellikle 2005-2007 dönemindeki sıçrama, bu dönemde global piyasalardaki likidite bolluğu ve artan sermaye hareketleri ile paralellik içindedir. Bu dönemde uluslararası bankaların Türkiye’deki bankalara ilgisi, yoğun özelleştirmelerle ve orta ölçekli bazı yerel bankaların satılarak yabancı sermayeli bankalara dönüşmesiyle sonuçlanmıştır.

Türkiye’den yerel alacaklar, 1989 yılında toplam alacakların %3’ü düzeyinde iken, 2005’te %14’e, 2007 sonu itibariyle ise, %29’a dramatik biçimde yükselmiştir (Tablo.3).

TBB verileri kullanılarak, yerel alacaklar hesabına döviz cinsinden alacakları da dahil ederek yeniden hesaplama yapıldığında, yerel alacaklar/toplam alacaklar oranı, %39.7’ye yükselmektedir. Bunun da anlamı, Türkiye’nin uluslararası bankalara toplam borcunun (169 milyar ABD Doları) TBB verilerine göre %39.7’sinin, Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı bankaların bilançolarında, yurtiçi krediler arasında görünüyor olmasıdır. 67 milyar ABD Doları civarındaki bu tutar, Türkiye’de şube ya da iştiraki olan uluslararası bankalar tarafından, Türkiye’den alacaklar olarak sınıflandırılırken, kendi istatistiklerimizde, Türk Bankacılık Sektörünün yurtiçi varlıkları arasında görünmektedir.

VI- Uluslararası Bankaların Yerel Borçları

BIS verilerine göre, 2007 yılında toplam 9 trilyon ABD Dolarına yaklaşmış olan, yerel para cinsinden banka borçlarının 7 trilyon ABD Doları, gelişmiş ülkelere olan borçlardan oluşmaktadır (Tablo.4). 1999 yılı ile kıyaslandığında borçlar 3 kat artmış olup, aynı gruptan olan yerel alacakların %80’ine eşittir.

Tablo.4 Uluslararası Bankaların Yerel Alacak ve Borçları (Milyar USD Doları)

	1989*		1999		2001		2004		2005		2007		2007 Borç/ Alacak (%)
	Toplam Alacak	Yerel Alacak	Toplam Alacak	Yerel Alacak	Toplam Alacak	Yerel Alacak	Toplam Alacak	Yerel Alacak	Toplam Alacak	Yerel Alacak	Toplam Alacak	Yerel Alacak	
Borçlu Ülkeler	121	88*	2.622	2.163	3.311	2.691	4.825	3.984	7.006	5.941	10.911	8.744	80
Tüm Ülkeler	44	27*	2.113	1.617	2.557	1.906	3.965	3.123	5.662	4.748	8.664	6.909	80
Gelişmiş Ülkeler	32	26	202	280	229	320	239	328	287	365	341	476	140
Offshore Merkezler	44	34	304	259	523	457	621	532	1.055	827	1.905	1.357	71
Gelişmekte.Ol.Ülk.	0,3	0,2	3	1	1	1	3	1	11	8	50	25	50

Kaynak: BIS Konsolide Bankacılık İstatistikleri Raporları

* Bu yılın verilerine ilişkin açıklama, Tablo.2 ve Tablo.3 için verilen açıklamayla aynıdır.

Gelişmekte olan ülkelere yerel borçlar ise, 1.5 trilyon ABD Doları civarındadır. 1999'a kıyasla 4 kat artmış olan bu tutar ise, gelişmekte olan ülkelere yerel para cinsinden yerel alacakların %71'ine eşittir.

Her ne kadar, yerel para cinsinden alacakların mutlaka yerel para cinsinden borçlanma ile finanse edilmiş olması gerekmezse de, dengeli bilanço kavramı içinde, pozisyon ve dolayısıyla transfer riskini azaltmak üzere yerel para cinsinden plasmanların büyük ölçüde yerel para cinsinden borçlanma ile yapılmış olduğunu söylemek mümkündür. Bu anlamda da gerek gelişmiş, gerek gelişmekte olan ülkeler için bulunan, borç/alacak oranları oldukça yüksektir.

Gelişmiş ülkelere yerel para cinsinden borçlanmalar, 1999'da bankaların bu ülkelere yerel ve sınır ötesi olmak üzere toplam alacaklarının %21'ini fonlamaktayken, 2005'te %27'sini, 2007 sonunda ise %25'ini fonlamıştır (Tablo.5).

Tablo.5 Uluslararası Bankaların Ülkelere Yerel Para Borçlarının Ülkelerden Toplam Alacaklarına Oranı (%)

	1989	1999	2001	2003	2005	2007
Ülkeler	Yerel Borçlar / Topl. Alacaklar	Yerel Borçlar / Topl. Alacaklar	Yerel Borçlar / Topl. Alacaklar	Yerel Borçlar / Topl. Alacaklar	Yerel Borçlar / Topl. Alacaklar	Yerel Borçlar / Topl. Alacaklar
Tüm Ülkeler	8*	22	23	26	28	26
Gelişmiş Ülkeler	20*	21	21	25	27	25
Offshore Merkezler	6	35	34	31	24	21
Gelişmekte Olan Ülkeler	6	22	34	34	35	31
Türkiye	2	3	2	3	10	15

Kaynak: BIS Konsolide Bankacılık İstatistikleri Raporları

* Bu yılın verilerine ilişkin açıklama, Tablo.2-4 için verilen açıklamayla aynıdır.

1999'da gelişmiş ülkelere yakını (%22) olan gelişmekte olan ülkelere yerel borçlanma/toplam alacaklar oranı ise, 2007 sonunda %31'e çıkarak önemli bir artış göstermiştir. Bu oranın 1989'da %6'lar düzeyinde olduğu dikkate alındığında, gelişmekte olan ülkelere yerel borçlanma yoluyla finansmana yönelişin, gelişmiş ülkelere kıyasla çok daha belirgin olduğu görülmektedir. Sadece yerel para cinsinden borçlar dikkate alındığında %31 olan bu oran, döviz cinsinden borçlar da hesaba dahil edildiğinde muhtemelen çok daha yüksek olacaktır.

Uluslararası Bankaların Türkiye'ye Yerel Borçları

Türkiye'ye baktığımızda, yabancı banka şube ve iştiraklerince yurtiçinden yerel para cinsinden toplanan fonların, yerel para yurtiçi plasmanlara oranının, 2007'de %50 düzeyinde olduğu görülmektedir. (Tablo.4) Bu oran, diğer gelişmekte olan ülkelere kıyasla oldukça düşüktür ancak, döviz cinsinden yerel alacak ve borçlar da dikkate alınarak hesaplama yapıldığında Türkiye için bu oran %77'lere yükselmektedir (Tablo.6).

Diğer taraftan, 1999'da %3 düzeyindeki Türkiye'ye yerel borçlar/Türkiye'den toplam alacaklar oranı 2005 yılına kadar aynı seviyelerde devam etmiş, 2005 ve 2007 arasında belirgin bir sıçrama göstererek önce %10, sonra da %15'e çıkmıştır.(Tablo.5) Bu gelişme yine, 2005 ve sonrasındaki banka özelleştirmeleri nedeniyle, orta ölçekli, belirli bir mevduat tabanına sahip çok şubeli bankaların yabancı bankalarca satın alınmış olmasının bir sonucudur. Bu oranın da, diğer gelişmekte olan ülkelere kıyasla oldukça düşük olması, sektöre yabancı ilgisinin son 2-3 yıl içinde artmış olması yanında, satın alınan bankaların bilançolarında yurtdışı borçların oldukça yüksek olması ve yine bilançolarda önemli ağırlığa sahip döviz cinsinden yerel yükümlülüklerin hesaplama dahil edilmemiş olmasıyla ilgilidir.

Nitekim döviz de dikkate alınarak hesaplama yapıldığında yerel borçlar/toplam alacaklar oranı %30.5'e çıkmaktadır. Bunun da anlamı, Türkiye'nin uluslararası bankalara olan borçlarının (169 milyar ABD Doları) 2007 itibariyle %30.5'inin (51.6 milyar ABD Doları) kaynağının, Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı bankaların bilançolarındaki, yurtiçi mevduat ve benzeri fonlar olduğudur. Bu tutar Türkiye'de şube ya da iştiraki olan uluslararası ana ortak bankaların konsolide bilançosunda, Türkiye'ye borçlar yani yurtdışı yükümlülükler olarak sınıflandırılırken, nihai olarak Türkiye'de yerleşiklerin yurtdışından alacağı durumuna dönüşmüş bu tutarlar, Türk Bankacılık sistemine ilişkin yurtiçinde üretilen istatistiklerde de, sektörünün yurtiçi yükümlülükleri olarak görünmektedir.

VII- Türkiye'deki Yabancı Bankaların Varlıklarını Finanse Ediş Biçimi

Bilindiği gibi Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı mevduat bankaları, sayıları az olmamakla birlikte 1-2'si hariç uzun yıllar tek şubeli, mudi sayısı ve mevduat miktarı sınırlı, kredibilitesi yüksek uluslararası firmalarla çalışan, aktif büyüklükleri sektörün %3-4'ünü geçmeyen bankalar olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir. Sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesinden sonra daha

çok, ülkedeki yüksek borç ve faizler nedeniyle cazip hale gelen menkul kıymet işlemlerine aracılık etmeyi tercih etmişlerdir.

Yabancı bankaların bilanço büyüklüklerinin ve bunların mevduat-kredi işlemlerinin önem kazanması 2005'ten sonradır. Uluslararası mali piyasalardaki iyimserlik, artan petrol fiyatları ve likidite bolluğu buna karşılık mali piyasalarda daralan kar marjlarına paralel olarak artan sermaye hareketlerinden Türkiye de bu dönemde payını almıştır. Banka satın almaları ve ortaklıklarla, tamamı yabancı sermayeli bankaların Türk bankacılık Sistemi içindeki aktif payı 2005'te ilk kez %13'e yükselirken, 2006 ve 2007 yıllarında, %15 olmuştur. Bu çalışmada yabancı bankalar olarak TBB sınıflandırılmasının veri alındığını, halihazırda yerli bankalar grubunda sınıflandırılan, Akbank, Garanti Bankası ve Yapı Kredi Bankası gibi bankalardaki yabancı sermaye payları da dikkate alındığında, toplam aktifler içindeki gerçek payın %15'in üzerinde olduğunu unutmamak gerekmektedir.

Yabancı Bankalar, kendileriyle aynı tür bankacılık yapan, Yerli Özel Mevduat Bankalarıyla bir grup olarak ele alındığında ise, 2004'te %6'lar düzeyindeki grup aktif paylarının, 2005'te %24'e, 2006 ve 2007'de %29'a çıktığı görülmektedir. Aynı dönemde sayıları, özel sermayeli yerli mevduat bankalarının sayısını (11 adet) aşarak 18'e çıkmıştır.

BIS istatistiklerinde sadece yerel para cinsinden yerel alacak ve borçları yayınlanan Türkiye'deki yabancı banka şube ve iştiraklerinin yerleşiklere, döviz cinsinden borçlarını da dikkate almak suretiyle, alacaklarını fonlamada yurtiçi kaynaklara ne ölçüde dayandıklarını netleştirmek üzere yaptığımız çalışmanın sonuçları aşağıdaki tabloda yer almaktadır (Tablo.6).

Çalışmada, başlıca yurtiçi kaynak olarak mevduatın önemi nedeniyle, mevduat toplayan yabancı özel sermayeli bankalarla, aynı kaynağı kullanan, yerli özel sermayeli mevduat bankalarından oluşan "Yabancı ve Yerli Özel Mevduat Bankaları" esas alınmıştır. Kamu bankaları ve kalkınma ve yatırım bankaları, farklı çalışma prensipleri göz önüne alınarak kapsam dışında tutulmuştur.

Tablodaki alacaklar, kasa ve bankalar, menkul kıymetler, iştirak ve bağlı ortaklıklar ile kredileri; borçlar ise, mevduat, bankalara borçlar, kullanılan krediler ve muhtelif borçları kapsamaktadır. Dolayısıyla toplam varlık ve yükümlülükler bilanço toplamını değil yurtiçi-yurtdışı olarak ayrıştırılması mümkün olan bilanço kalemlerini kapsamaktadır. Bunların yurtiçi/yurtdışı olarak ayrıştırılmasında, Türkiye Bankalar Birliği istatistik verileri ve kendi hesaplamalarımız kullanılmıştır.

Tablodan da görüldüğü gibi, 2006 yılına kadar toplam yerel ve yurtdışı alacaklarının %58-61 arasında bir bölümünü yurtiçi kaynaklarla finanse eden yabancı bankalarda, yerel borçların yerel ve yurtdışı alacaklar toplamına oranı, 2006 ve 2007’de önce %64’e, sonra da %72’ye belirgin bir biçimde yükselmiştir. Yerel borçların toplam borçlar içindeki payı da paralel bir gelişme göstermiştir. Böylece yurtdışından kaynak girişleri görece olarak azalırken, yabancı bankaların bilanço yapısı, özel sermayeli mevduat bankalarının bilanço yapısına daha da benzeşmiştir.

Tablo.6 Türkiye’deki Yabancı ve Yerli Mevduat Bankalarının Varlıklarını Finanse Ediş Biçimi

BANKALAR	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
YABANCI ÖZEL MEVDUAT BANKALARI								
Yerel Borçlar / Toplam Alacaklar (%)	61	58	59	58	60	59	64	72
Yerel Borçlar/ Yerel Alacaklar (%)	78	73	61	62	67	80	82	77
Yerel Borçlar / Toplam Borçlar (%)	51	68	74	76	74	69	70	78
Y.dışı Borçlar / Toplam Borçlar (%)	49	32	26	24	26	31	30	22
YERLİ ÖZEL MEVDUAT BANKALARI								
Yerel Borçlar / Toplam Alacaklar (%)	77	86	80	75	77	75	74	77
Yerel Borçlar/ Yerel Alacaklar (%)	78	86	88	81	83	80	81	83
Yerel Borçlar / Toplam Borçlar (%)	50	81	85	82	83	80	79	83
Y.dışı Borçlar / Toplam Borçlar (%)	50	19	15	18	17	20	21	17
Yabancı Bank.Yerel Borçları / (Yab.+Yerli Bank.) Yerel Borçları (%)	9	4	3	3	6	16	22	21
Yabancı Bank.Yerel Alacakları / (Yab.+Yerli Bank.) Yerel Alacakları (%)	9	4	4	3	8	16	22	23

Kaynak: TBB İstatistik Veriler

Yurtiçine yönelimin artması, yabancı bankaların, bu iki grubun ortak yerel kaynaklar toplamından aldığı payı son 3 yılda, %6'dan %21'e çıkartmıştır. Dolayısıyla daha 2004 yılında, yerli ve yabancı özel mevduat bankalarının oluşturduğu grupta, yerel kaynakların nerdeyse tamamını kullanmakta olan yerli bankaların kullanabildiği fon son 3 yıl içinde %80'in altına düşmüştür. Dünya piyasalarda son dönemde ortaya çıkan kriz ve kredi daralmasının BASEL II ile birlikte düşünüldüğünde, yerli bankalarla yabancı bankalar arasında yurtiçi fonlar için rekabeti şiddetlendirmesi, yurtdışındaki ana ortağın likidite desteğine sahip yabancı bankaların, daha cazip getirilerle mevduattan daha fazla pay almak için yerli bankaları zorlaması, bu payın daha da yükselmesi sonucunu doğurabilecektir.

Konuya yerel alacaklar açısından bakıldığında, yabancı bankaların toplam yerel alacaklar içindeki payının da aynı dönemde %8'den %23'e çıktığı gözlenmektedir. Konsolidasyon mantığı ile düşünüldüğünde, bu bankalarca kamu ve özel sektöre verilen krediler nedeniyle ana ortağın bilanço varlıklarına eklenen yani, yerli sektörlerin dış borcuna dönüşen tutarlar, yabancı ve yerli özel sektör bankaları grubunun toplam varlıklarının %23'üne yükselmiştir. Bu tutar daha önce de belirtildiği gibi, 67 milyar ABD Doları civarındadır. Dolayısıyla, sektörün dış yükümlülükleri hesaplanırken, sadece sınırotesi borçların değil, Türkiye'deki yabancı bankaların varlıkları arasında bulunan bu tutarın da göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Sonuç

Uluslararası bankaların global/yerel bankacılık faaliyetlerini hızlandıran içsel faktörler yanında, dünyadaki genel eğilime paralel olarak Türkiye'nin makro verilerinde 2003 sonrası dönemde gözlenen iyileşme, orta ölçekli ve yaygın şube ağına sahip yerel bankaları satın almak suretiyle ülkeye giren yabancı banka sayısını ve bunların sektör içindeki ağırlığını artırmıştır. Bu gelişme Türkiye'deki yabancı bankacılık faaliyetleri açısından önemli bir dönüşüm anlamına gelmektedir. Bu dönüşümle birlikte, artık bir ülkede fiziki varlığı bulunmadan da yapılması mümkün olan menkul kıymet ticareti yanında, fiziki varlık gerektiren mevduat - kredi işlemlerinin daha da ağırlık kazanması söz konusu olacaktır.

Önemli bir aktif büyüklüğüne erişmiş olana yabancı bankaların, bu aktifleri finanse etmeye devam edebilmek üzere, önümüzdeki dönemde geçmiş dönemin aksine, yerli bankalarla daha yoğun bir rekabet içine girmeleri beklenmelidir. Bu noktada, Türkiye'deki yabancı bankaların çoğunluğunun, finansal olarak güçlü global bankalara ait şube ve iştirakler olması, rekabetin adil olmasının önünde önemli bir engel oluşturmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerdeki yabancı bankaların, dış kaynak ve plasman karar süreçlerinin ana ortak tarafından belirleniyor olması ve bu bankaların gelişmiş finans tekniklerini ve karmaşık finansal teknikleri daha yoğun biçimde kullanıyor olmalarının, bir yandan, gelişmekte olan ülkeler denetim otoritelerinin işini zorlaştırdığı, diğer yandan, bu bankalara yerel bankalar aleyhine avantajlar sağladığı ve derinliği az olan yerel mali piyasalarda dengeleri sarsabileceği konusunda geniş bir görüş birliği bulunmaktadır. Bu zaafiyeti ortadan kaldırmanın çaresi olarak gözetim ve denetimin sıkılaştırılması önerilmektedir. Ancak bilindiği gibi gözetim ve denetim artık uluslararası düzeyde standartlaşmış bir biçimde BASEL yönergelerine göre yapılmakta, bu yönergeler ve özellikle de Basel II, yüksek kaliteli müşterilere kredi veren ve ileri tekniklerle kendi risk ölçümünü yapabilen, büyüklük avantajını kullanabilen global bankalara, bulundurmaları gereken sermaye miktarı açısından avantaj sağlamaktadır. Dolayısıyla Basel II ile birlikte, bankacılık sektöründe yabancılaşmanın artması, kaçınılmaz olarak global uluslararası bankalar lehine olan durumu pekiştirecektir.

Yine Basel II'nin riske duyarlı aktifler yaklaşımı dikkate alındığında, ana ortağın, kendi mali problemleri nedeniyle küçülmek zorunda kalması, ya da, riskin artması nedeniyle kredi değerliliği düşük ülkelerden çekilme kararı alması sonucunda, kredilerin kesilmesi ve geri çağırılması, şube kapatma ve iştirak satışı uygulamaları, mali piyasalarının derinliği yetersiz olan gelişmekte olan ülkelerde, yabancı bankaların sektördeki payının büyüklüğü ile doğru orantılı sorunlar yaratacak konulardır.

Uluslararası bankaların, yerel kaynaklara yönelmesi ve bir ülkedeki yabancı bankalar bilançosunun büyümesi, uluslararası konsolidasyon esası veri iken, bu ülkenin, yurtdışı yükümlülük artışını, artan bir biçimde, kendi yurtiçi kaynaklarıyla fonluyor olması ve bu fonlamayı güvenceli biçimde devam ettirme garantisi vermesi gibi bir çelişki de ortaya çıkartmaktadır. Teorik olarak, bir uluslararası banka için yerel borçlarının toplamının toplam alacaklarına oranının 1'e eşit olması saf global bankacılık anlamına geleceği düşünüldüğünde, yerel fonlanmaya giderek daha fazla ağırlık veren global bankacılığın, en azından gelişmekte olan ülkeler açısından bu ülkelerin kendi kaynaklarını, uluslararası bankalar sistemine olan borçlarına dönüştüren bir mekanizma görevi yaptığını söylemek mümkündür. Bu durum, gelişmekte olan ülkelerde bankacılık sistemine giren tüm tasarrufların, bu ülkelerin dış borcuna dönüşebilmesinin mümkün olduğu anlamına gelmektedir. Bankacılık sektörünün tamamı yabancı bankalardan meydana gelen Estonya ve %95'i yabancı olan Çek Cumhuriyeti'nin durumları bu olguya iyi birer örnektir.

Globalleşme nedeniyle yerli/yabancı ayırımını yapmanın giderek güçleştiği ve bir anlayışa göre de önemsizleştiği öne sürülse de, gerek gözetim ve denetim amacıyla gerek istatistiki çalışmalarda, yabancı bankaların varlık ve yükümlülüklerinin, sektördeki diğer yerli bankalarla birlikte değerlendirilmesi, yabancı bankaların sermayesine sahip olan ana ortağın varlık ve yükümlülükleri arasına da giren tutarlar nedeniyle, sektördeki büyüklüklerin hesabında, gerçek alacak ve borç ile gerçek alacaklı ve borçlunun izlenebilmesinde yardımcı olmaktadır. Olağan dönemlerde sorun yaratmayan bu yaklaşım, kriz dönemlerinde, ülke riskinin gerçekleşecek olması nedeniyle, mali piyasalarda önemli bir likidite ve ödeme baskısı yaşanması riskinin göz ardı edilmesi anlamına gelmektedir.

Başta Arjantin olmak üzere diğer ülkelerin ve Türkiye'nin kriz deneyimleri, kriz ve krizi takip eden dönemlerde yerel ve yabancı bankaların yurtiçi varlık ve yükümlülüklerine yaklaşımının aynı olmadığını göstermiştir. Kriz döneminde, Arjantin'deki yabancı bankalar, bankacılık işlemlerini durdurup, mevduatları geri ödemeyi reddederken, Türkiye'deki bazı yabancı bankalar, kriz sürecinde likit varlıklarını elden çıkartıp dövize çevirerek yurtdışına aktarmış, bilançolarını küçültmüş, yerel bankaların aksine, ana ortaklarının sağladığı likidite güvencesiyle likidite sorunu yaşamamış, iç piyasada faiz oranlarının olağanüstü yükselmesinden avantaj sağlamak isteyen ana ortak ve yabancı yatırımcıların sıcak para girişlerine ve yüksek faiz kazancı elde etmelerine aracılık etmişlerdir.

KAYNAKLAR

- Akgüç, Öztin (1992), "100 Soruda Türkiye'de Bankacılık", Gerçek Yayınevi, İstanbul
- Artun, Tuncay (1985), "Türk Mali Sistemi 1980-1984: Değişim ve Maliyeti", Birakınız Yapsınlar Birakınız Geçsinler, Türkiye Ekonomisi 1980-1985 , Bilsay Kuruç ve Diğerleri., Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Aysan, Ahmet Faruk and Pınar Ceyhan Şanlı (2006): "Globalisation of Turkey's Banking Sector: The Determinants of Foreign Bank Penetration in Turkey" MPRA Paper no.5489.
- Aysan, Ahmet Faruk and Pınar Ceyhan Şanlı (2006): "Why Do Foreign Banks Invest in Turkey?", MPRA Paper no.5491.
- Ekren, Nazım (1996), "Factor Affecting the Foreign Banking Presence in Turkey" Marmara University, Institute of Banking and Insurance, Yayın.no.6, ISSN:1301-1409, İstanbul.
- Erdönmez, Pelin Ataman (2004), "Finansal Krizler Sonrası Gelişmekte Olan Ülkelerde Yabancı Bankalar", Bankacılar Dergisi, Sayı.51, s.21-36.
- McGuire, Patrick and Philip Wooldridge (2005), "The BIS Consolidated Banking Statistics: Structure, Uses and Recent Enhancements" BIS Quarterly Review, September 2005.

Mc Cauley, Robert N., Judith S. RUUD and Philip D. WOOLDRIDGE (2002), "Globalising International Banking" BIS Quarterly Review, March 2002, Basel.

Yayla, Münir, Yasemin T. Kaya ve İbrahim Ekmen (2005), "Bankacılık Sektörüne Yabancı Girişi: Küresel Gelişmeler ve Türkiye", BDDK-ARD Çalışma Raporu, No.2005/6.

www.bis.org: "International Financial Statistics" .

www.tbb.org.tr : "İstatistiki Raporlar".